

є закономірності, що проявляються при організації роботи оперативних підрозділів. До них, насамперед, можна віднести такі закономірності, що пов'язані з чинниками, які складають оперативну обстановку на території обслуговування, з її аналізом і оцінкою, виявленням негативних тенденцій. На цій підставі відпрацьовуються заходи щодо безпосереднього використання агентурного методу оперативними підрозділами ОВС у протидії злочинності. Важливе значення мають закономірності, пов'язані з існуванням криміногенних місць, інфраструктури організованої злочинності, пізнання яких дозволяє організувати роботу щодо оперативного перекриття криміногенних об'єктів, створення необхідних умов і забезпечення технічної оснащеності для успішного проведення операцій. Звичайно, зазначені закономірності пов'язані з предметом загальної теорії ОРД, однак теорія агентурного методу наповнює їх своїм змістом - особливостями проявлення цих закономірностей у процесі діяльності оперативних підрозділів щодо використання агентурного методу.

Закономірності, що відносяться до трансформаційної сутності агентурного методу. Це, насамперед, закономірності, що проявляються в процесі становлення, розвитку, удосконалення й перспективи подальшого раціонального використання агентурного методу в протидії злочинності. Вони базуються на історичних і соціальних явищах, суспільних відносинах, низькому соціальному рейтингу діяльності ОВС, прогалинах у нормативно-правовому регулюванні тощо. Їх пізнання дозволить з'ясувати соціальну зумовленість існування агентурного методу як засобу пізнання дійсності, відпрацювати пріоритетні напрямки його використання, шляхи підвищення авторитету діяльності міліції та її взаємодії з населенням як у гласній, так і в негласній формі, шляхи обмеження агентурного втручання й забезпечення прав громадян при використанні агентурного методу, перспективи вдосконалення механізму забезпечення державного захисту суб'єктів його застосування тощо.

Отже, зазначені вище закономірності є найбільш характерними рисами й у своїй сукупності складають предмет окремої теорії агентурного методу оперативно-розшукової діяльності ОВС.

На підставі зазначеного, ми доходимо наступних висновків. Об'єктом окремої теорії агентурного методу є явища, зв'язки, відносини та об'єктивні закономірності, що проявляються у зв'язку з існуванням криміногенного середовища, вчиненням неочевидних протиправних

дій з боку окремих осіб, безпосереднім застосуванням агентурного методу з метою виконання завдань ОРД і кримінального судочинства, правовим регулюванням значеної діяльності й наявністю правових і моральних відносин між її учасниками.

Предметом окремої теорії агентурного методу є сукупність знань про закономірності виникнення фактичних даних щодо вчинення неочевидних і замаскованих злочинів; закономірності організації й тактики отримання цих відомостей і використання їх в інтересах ОРД і кримінального судочинства; закономірності правового регулювання агентурного методу протидії злочинності та виникнення правових і моральних відносин при його застосуванні; закономірності розвитку й перспективи вдосконалення агентурного методу оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Література

1. Туровский М.Б. Диалектика как метод построения теории. - Вопросы философии, 1965, № 2. С. 55
2. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Частные криминалистические теории. В 3-х томах. Т. 1.- М.: Юристъ, 1997. - 445 с.
3. Самойлов В.Г. О предмете и методе оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел // Совершенствование организации и тактики оперативной работы органов внутренних дел. - Омск: НИИ РИО ОВШ МВД СССР, 1984. - С. 1-17.
4. Долженков О.Ф. Инфраструктура организованной экономической злочинності. - Одеса: НДРВВ ОІО НУВС, 2002. - 254 с.
5. Синилов Г.К. Перспективы развития предмета, системы и методологии оперативно-розыскной деятельности / Г.К. Синилов // В сб.: Актуальные проблемы теории и практики оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. - М.: Академия МВД России, 1996. - С. 14-28.
6. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник / Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. - М.: ИНФРА-М, 2008. - X, 832 с.

Тарасенко В.Є.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

Надійшла до редакції: 01. 12. 2012

УДК 343. 359

РОЛЬ ОБ'ЄКТА ТА ПРЕДМЕТА У КВАЛІФІКАЦІЇ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ, ПРЕКУРСОРІВ АБО ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Загороднюк С.О.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах переходу України до ринкових відносин, активізації демократичних процесів, ствердження незалежності України виникає необхідність розвитку самостійної митної політики, формування ефективного й стабільного законодавства з метою протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретичних

проблем контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів і практики боротьби з цим злочиним, розробка теоретичних передумов підвищення соціальної нетерпимості та ефективності правової протидії вказаному злочину.

Масове поширення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, а також

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

поява нових видів злочинів, яких раніше не було в зовнішньоекономічній діяльності України, призвели до необхідності внесення доповнень до Кримінального кодексу УРСР від 28 грудня 1960 р. Зокрема, 15 лютого 1995 р. його було доповнено ст. 70¹, яка передбачала відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Кримінальний кодекс України 2001 р., з урахуванням особливостей об'єкта посягання, відніс контрабанду до злочинів у сфері господарської діяльності (розділ VII Особливої частини КК України), а контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів (ст. 305 КК України) - до злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (розділ XIII Особливої частини КК України). Законом № 3718-VI від 8 вересня 2011 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" ст. 305 КК України доповнена таким предметом, як фальсифіковані лікарські засоби [1].

Основою кваліфікації контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є склад злочину, визначеного Кримінальним законом.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів характеризується сукупністю встановлених Кримінальним законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, властивих суспільно небезпечному діянню. За їх наявності вчинене винним діяння є злочином і вказані ознаки становлять підставу для настання кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 2 КК України).

Одним з елементів складу злочину є об'єкт. Правильне встановлення об'єкта злочину є найважливішою теоретичною й практичною проблемою. Серед учених-юристів сучасності питання про об'єкт досліджується як у загальному плані, так і щодо окремих видів злочинів [2, 125]. Під об'єктом розуміється то благо, на яке спрямоване посягання, якому завдається або може бути завдано шкоди [3, 29]. Об'єкт контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів характеризує її суспільно небезпечність, зумовлює її місце в системі Особливої частини Кримінального кодексу, кваліфікацію та відмежування від інших злочинів, лежить в основі науково обґрунтованих оціночних суджень про стан охорони відповідних правоохоронюваних інтересів.

У теорії кримінального права укорінилася позиція визнання об'єктом злочину суспільних відносин, які охороняються кримінально-правовими нормами. Правовідносини - це юридичні зв'язки між суб'єктами цих відносин; це не фактичні, а юридичні суспільні відносини [4, 187]. Самі суспільні відносини, які є об'єктом злочину, мають об'єктивний характер, існують зовнішньо й незалежно від свідомості, вони первісні щодо Кримінального закону. Юридична природа й специфіка застосування права, як особливої форми його реалізації, спрямована на розвиток суспільних відносин.

Будь-який злочин порушує сформовані в суспільстві відносини, у тому числі з приводу нормального ведення зовнішньоекономічної діяльності [5].

Розглядаючи поняття з визначення об'єкта злочину як суспільних відносин, охоронюваних Кримінальним законом, зазначається, що такий зміст об'єкта не в усіх

злочинах може мати місце, зокрема при посяганні на життя особи.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів порушує встановлений порядок переміщення через митний кордон визначених предметів. Під порядком переміщення розуміються встановлені правила; такий порядок пов'язаний з певними відносинами між представниками держави в особі службових осіб Митної служби та фізичними особами, які можуть висловлювати власні інтереси або представляти різноманітні об'єднання і юридичних осіб, щодо яких здійснюється митний огляд. Суспільні відносини складаються між учасниками-суб'єктами відносин з приводу певного предмета; їх змістом є соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність). Заподіяння шкоди об'єкту злочину відбувається шляхом впливу на елементи суспільних відносин.

Загальним об'єктом злочинів визнається вся сукупність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законодавством. Водночас слід розуміти, що за його допомогою охороняються далеко не всі, а лише деякі, найбільш важливі суспільні відносини.

Під родовим об'єктом злочинів прийнято розуміти суспільні відносини, на які посягає певна група злочинів. Це можуть бути тотожні або однорідні суспільні відносини, які охороняються комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм.

Родовий об'єкт злочинів здебільшого вказується в назвах розділів Особливої частини Кримінального кодексу. Наприклад, розділ XIII має назву "Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення".

Родовим об'єктом є суспільні відносини, які охороняються нормами кримінального закону й забезпечують здоров'я населення. Родовий об'єкт злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів - це здоров'я населення як суспільні відносини, що забезпечують зазначений стан і функціонування біологічної й духовної сфер населення, тобто багатьох людей, об'єднаних однією територією, однією місцевістю, одним регіоном або екологічною чи іншою ознакою, що впливає або може впливати на такий стан і функціонування. Під здоров'ям у кримінально-правовому значенні об'єкта злочину, на нашу думку, варто розуміти сукупність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом і забезпечують нормальний фізичний і духовний (психічний) стан і функціонування організму індивіда, маси людей (населення), що відповідає позитивним біологічним основам і властивостям, набутих в умовах і в результаті впливу навколишнього природного й соціального середовища. Відповідно, під здоров'ям індивіда повинні розумітися суспільні відносини, що охороняються Кримінальним законом і забезпечують нормальний фізичний та духовний стан і функціонування організму окремої людини, а під здоров'ям населення - суспільні відносини, що забезпечують такий стан і функціонування біологічної та духовної сфер населення, тобто маси людей, об'єднаних однією територією, однією місцевістю, одним регіоном або екологічною чи іншою ознакою, що впливає або може впливати на цей стан та функціонування [6].

Видовий об'єкт - це безпека здоров'я населення,

тобто суспільні відносини, які забезпечують здоров'я населення від немедичного негативного дійсного або можливого впливу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що перебувають під охороною закону про кримінальну відповідальність.

Безпосередній об'єкт здоров'я індивіда, під яким розуміють охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, що забезпечують нормальний фізичний та духовний стан і функціонування організму окремої людини.

Безпосередній об'єкт - це суспільні відносини, на які посягає конкретне злочинне діяння і які поставлені під охорону конкретного кримінального закону. Там, де безпосередній об'єкт не вказаний у статті Кримінального кодексу, він визначається шляхом аналізу складу злочину й структури суспільних відносин, а також суті змін, які настають у суспільних відносинах при вчиненні злочину.

Закон відносить контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів до злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (розділ XIII Особливої частини КК України).

Проаналізувавши різні доктрини щодо визначення об'єкта злочину, автор обґрунтовує прийнятність позиції вчених, які об'єкт злочину визначають як охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми, який охороняється кримінальним законом. У зв'язку з цим автором запропоновано, що безпосереднім об'єктом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є встановлений Кримінальним законом порядок суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення, який порушується при незаконному переміщенні зазначених засобів через митний кордон України, додатковим безпосереднім об'єктом - порядок суспільних відносин у сфері економічно-господарської діяльності держави.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів порушує встановлений порядок переміщення через митний кордон певних предметів. Під порядком переміщення розуміються встановлені правила; такий порядок пов'язаний з певними відносинами між представниками держави як службових осіб митної служби та фізичними особами, які можуть висловлювати власні інтереси або представляти різноманітні об'єднання, юридичними особами, щодо яких здійснюється митний огляд.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів визначається особливими якостями переміщуваного предмета, а саме: певна річ матеріального світу з властивостями суспільних відносин, які спеціально зазначені в ст. 305 КК України; предмети вичерпно вказані в диспозиції ст. 305 КК України.

Злочини, які мають свій предмет, називаються предметними злочинами. Саме до таких злочинів відноситься злочин, передбачений ст. 305 КК України; предмет є основною складовою складу злочину; якщо немає предмета - немає злочину.

Предметом цього злочину є: 1) наркотичні засоби;

2) психотропні речовини; 3) їхні аналоги; 4) прекурсорі; 5) фальсифіковані лікарські засоби. Кримінально караним буде діяння, якщо предметом є хоча б один вид наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Проведене дослідження дозволило зробити висновки.

Обґрунтовано, що контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів завдає шкоду порядку суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення, тому цілком доцільним є виділення відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів в окрему статтю й розміщення її в розділі XIII Особливої частини Кримінального кодексу України.

Під контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів розуміється переміщення предметів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Уявляється, що поняття контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що містить Кримінальний Кодекс України, є дуже вдалим, оскільки воно дає більш розширене тлумачення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, а також цим поняттям охоплюються всі обманні способи її вчинення.

Література

1. Кримінальний кодекс України (із зм. і доп. за станом на 1 липня 2011 р.). - Х.: ООО "Одіссей". - 2011. - 240 с.; Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності)" від 15.11.2011 р.

2. Ємельянов В.П. Визначення об'єкта злочину в кримінально - правовій науці: дискусійні питання / В.П. Ємельянов // Вісник Запорізьк. юрид. інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2009. - № 2. - С. 125 - 135.

3. К вопросу о понятии объекта преступления в уголовном праве / О. Зателепин // Уголовное право. - 2003. - № 1. - С. 29-31.

4. Матвійчук В.К. Предмет відносин та соціальні зв'язки як структурна частина об'єкта складів злочинів проти навколишнього природного середовища / В.К. Матвійчук // Право і суспільство. - 2010. - № 3. - С. 187 - 190.

5. Митний кодекс України. - Х.: ТОВ "Одіссей", 2012. - 224 с. <http://customs.km.ua/index.php/announcement/160-draft-law-on-amendments-to-the-customs-code-of-ukraine-and-other-legislative-acts-of-ukraine>

6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 4. - Ст. 19.

Загороднюк С.О.

*Доцент кафедри
кримінального права
та кримінології*

Надійшла до редакції: 09. 12. 2012